

I. Ridderbos
h. gevonnis-
gen hem?
wil zeggen
overnemen?
t ware twee
amen doen?
lleeren dan
culier. Maar

n — dat is
uggaan van
K. S.

tie"

leid uit het
ynodocratie
hun eigen
gen — dat
r het isolat-
in in de be-
geluid van
e positie
is vaster is

van stand-
1. Bezwaar-
statistisch-
archief zou

avondmaal
le „positie“
le“ van den
nmer twee
ndidaat, die
honderden
eaten waar
leert leeren
stuk is,
zijn po-
verlie-
anders, in
n alleen te
met blij-
aanden niet
een terug,

essling in d
den bepaald
zei, waarin

ct men van
ker (!)
en zelf los-
de Graaf,
s ie kreeg.
having der
duiten.
n versterkt

dán sterk,
den bodem
alles zoekt,
chap alleen
K. S.

opmerking

LEVEN

in arbeider
ken in de
idsgelegen-
idere pres-
dig of geen
beider, die
de massa
e woorden
het kader
eren, doch
ten aan-
economisch
of in de

chap komt
en daar-
rs indivi-
ging en de
naar de
Fortman
m van de

een eco-

nomische medezeggenschap van den hand-arbeider in de onderneming, die daarvoor noch uit hoofde van zijn opleiding en algemeene economische kennis, noch uit hoofde van de plaats, die hij in de onderneming inneemt en welke, het zij herhaald, een door God voor hem zoowel als voor ieder ander bestelde plaats is, in aanmerking kan komen, zijn wij met dr. Nederbragt van oordeel, dat voor een dergelijken eisch van medezeggenschap geen rechtsgrond aanwezig is.

Zelfs hij, die den allereenvoudigsten arbeid in de onderneming verricht is in het economisch overleg betrokken. Er wordt met hem gesproken over de uitvoering van zijn werk, en daarbij is er het gesprek tusschen baas en knecht, tusschen chef en bediende. Ten aanzien van dit economisch overleg geldt dan evenwel: een iegelijk in zijn orde. Men zal gemerkt hebben, dat wij in plaats van den term medezeggenschap dien van overleg zijn gaan bezigen. Het komt ons inderdaad voor, dat het juist zou zijn te spreken van economisch overleg of mede-overleg dan van economische medezeggenschap. Want deze medezeggenschap is toch steeds en zal dit ook moeten blijven een door den ondernemer gedelegeerde medezeggenschap, waarbij alles en allen toch uiteindelijk aan hun bevoegdheid en verantwoordelijkheid ondergeschikt blijven. Dit geldt m.i. althans voor ons, die als Christenen niet op revolutionair, de orde principieel omkeerend, socialistisch standpunt staan in dezen.

Daar waar de strijd gevoerd wordt voor een eigen, van den ondernemer en den eigenaar onafhankelijke zeggenschap als medezeggenschap in de onderneming en in de grotere economische verbanden, wordt uit dit verkeerde beginsel geleefd. In zulk een opkomen voor zelfstandige medezeggenschap en dan van daarvoor onbevoegde en niet capabele werkers en instanties hetgeen thans ongetwijfeld steun ontvangt in de aanhangig gemaakte wetsontwerpen, speuren wij het streven van den natuurlijke mensch, die zich niet onderwerpt aan de Wet Gods, ook niet aan de tweede tafel der Wet.

Wanneer prof. de Gaay Fortman verklaart, dat het kapitaal economisch niet mag domineeren boven den arbeid, dan zien wij geen principieel verschil meer tusschen dit standpunt en dat, hetwelk werd ingenomen in de beginselverklaring van de Eerste Internationale, gehouden te Londen in 1864. Op deze internationale bijeenkomst van de socialistische vakbeweging uit verschillende landen werd toch uitgesproken: „De onderworpenheid van den arbeider aan den kapitalist is de grondoorzaak van alle slavernij, alle maatschappelijke ellende en alle staatkundige afhankelijkheid“.

Hier wordt duidelijk en principieel stelling gekozen voor het gelijke recht tot economische zeggenschap van heer en knecht, van ondernemer en arbeider. Dit is voor en na de leidende gedachte voor de breede massa der socialistische arbeiders in onzen tijd gebleven. Het gevaar, dat ook de Christen-arbeider door deze gedachte zal worden meegezogen is allerminst denkbeeldig. Het is een revolutionaire gedachte, zoals gezegd, waarbij men niet leeft uit de Schriftuurlijke visie op den arbeid, waarbij alle schepselen Gods worden gezien in hun kwaliteit als geroepen arbeiders Gods die hun ontginnings-opdracht in Zijn Schepping, naar de zinvolle benoeming van Prof. Schilder, hebben te volbrengen. Bij deze Schriftuurlijke visie wordt ook ieders plaats in de orde der geschapen dingen en onder de menschen erkend en gerespecteerd, als door God besteld, worden de trappen van verhevenheid, die er zijn onder de menschen, geëerbiedigd.

Zeggenschap en medezeggenschap zijn tenslotte geen zaken uitsluitend van beschikkingsrecht en bevoegdheid, doch aan het einde der dingen en der tijden zelfs uitsluitend zaken van alleen maar verantwoordelijkheid, wanneer God als de hemelsche Rechter en Eenige Eigenaar verantwoording zal vragen van een ieder, ook van den ondernemer, over het gebruik, dat hij als rentmeester van Zijn goederen heeft gemaakt. Wel dan de goede en getrouwe dienstknecht, over weinig is hij getrouw geweest, over veel zal God hem zetten.

Wanneer wij het voorgaande samenvatten, dan zal het duidelijk worden zijn, dat wij ten aanzien van de medezeggenschap, zooals deze principieel wordt voorgestaan en verdedigd, overtuigd zijn, dat daarbij moet worden gesproken van een aanwezige Crisis van het gezag in het bedrijfsleven.

Daarbij betrekken wij het, dat zij, die als Christelijke voorgangers op economisch terrein in dezen zijn geroepen tot voorlichting, zulk een mager en weinig principieel gefundeerd en tegenover anderen afgrenzend geluid hebben laten hooren. Wij wezen er reeds in ons inleidend artikel op, dat wij in deze klacht ook betrekken het Rapport inzake het vraagstuk der bedrijfsorganisatie, uitgebracht door de Commissie inzake sociaal-economische aangelegenheden, aan het Centraal Comité van Antirevolutionaire kiesverenigingen. Die halve achterpagina over de Ondernemingsraden in dit geschrift van 16 bladzijden, waar de zaak der medezeggenschap in de onderneming zoo terloops even ter sprake komt, zit ons nog steeds dwars.

Wij hopen nog gelegenheid te vinden op deze zaak terug te komen bij onze voorgenomen beschouwing van de thans ingediende wetsontwerpen, die deze materie van de economische medezeggenschap wettelijk willen doen regelen door de overheid.

P. GROEN.

STUDIESCHETS

over de Partij van den Arbeid

In de rubriek „Kerknieuws“ in dit nummer noemden we het debat tusschen de Buskes en prof. Okma. We kunnen misschien onzen lezers een genoegen doen met volledige weergave (via „In de Waagschaal“) van prof. Okma's schets: Reeds vóór 1940 van vele zijden critiek op ons partijtelsel (Troelstra, Huiszaga, Wiarda Beckman). Bezwaren: partijformatie op chr. grondslag biedt geen oplossing voor het sociaal-economisch probleem. Wel belemmert het bestaan der partijen de vorming van een eensgezinde progressieve, meerderheid. Positief doen de chr. partijen dus niets goeds meer; negatief berokkenen zij nog veel kwaad.

Intussen is de voorstelling als zou deze critiek op de Christelijke partijen de enige oorzaak zijn van het ontstaan van de Partij van den Arbeid, stellig onjuist. Niet minder heeft medegewerkt de ontevredenheid over de sociaal-democratie van vóór 1948, haar onvruchtbaarheid, haar overwegend materialistisch karakter.

Gedurende de bezettingstijd: brochures; samensprekingen, gijzelaarskamp Michielsgestel, waar kopstukken van alle partijen langdurig bijeen zijn (1941—1944).

Na de bevrijding: op 13 en 14 September 1945 stichtingscongres van de Nederlandse Volksbeweging (N.V.B.) Beginsel: „De menselijke persoonlijkheid, geroepen tot verantwoordelijkheid, zowel voor de ontplooiing der eigen gaven als voor de dienst aan de gemeenschap in waarheid, gerechtigheid, barmhartigheid en naastenliefde wordt door enkeling en gemeenschap geëerbiedigd“.

Doelstelling: niet zelf partij, doch bemiddelen bij de totstandkoming van een „brede volkspartij met personalistisch-socialistische doelstelling“. Gedurende de herfst van 1945: samensprekingen met besturen der S.D.A.P., R.K.V.P., C.H.U., V.D.B. en C.D.U.

Uit de S.D.A.P., V.D.B. en C.D.U. tezamen met de N.V.B. een „Studie-Commissie“ gevormd onder presidium van Dr. Banning. Later sluiten zich dissidente R.K. (Christofoorgroep) en C.H. (groep-Nieuwe Nederlander) aan. Begin 1946 voorstel tot fusie: op de partijcongressen der betrokken partijen, gehouden in Februari 1946, wordt dit voorstel aangenomen. Zaterdag 9 Februari 1946: stichting van de P. v. d. A. Voorlopig beginselprogramma, waarin „democratie“ als grondslag wordt aanvaard. De „kern“ dezer democratie vormt „de eerbied en verantwoordelijkheid voor de persoon van de medemens“. Op het congres van 24—26 April 1947 wordt het definitief beginselprogramma aanvaard.

II. BEGINSELEN:

Onderscheid tusschen de algemene geestelijke grondslag (grondbeginselen) enerzijds en de uitwerking op staatkundig, economisch, sociaal gebied (politieke beginselen) anderzijds.

a. Grondbeginsel.

Hoewel een duidelijke omschrijving van het grondbeginsel in het beginselprogramma ontbreekt („democratisch socialisme“ kan allerlei betekenissen), mag men op grond van de historische ontwikkeling (uit de N.V.B. en haar programma's) aannemen, dat ook de P. v. d. A. staat op de grondslag van het z.g.n. Personalisme: de erkenning van de waarde der menselijke persoonlijkheid.

Dit „grondbeginsel“ steekt niet diep: men kan tot die erkenning komen vanuit zeer verschillende levens- en wereldbeschouwing. (Protestantisme, Rooms-Katholicisme, Humanisme). Doch dit is juist wat de P. v. d. A. wil; zij blijft aan de oppervlakte, om te bereiken, dat — op dit ondiepe niveau — velerlei geestesrichtingen zich zullen verenigen en — met behoud van eigen diepere levensovertuiging — praktisch zullen samenwerken.

Prof. Okma geeft onder b een objectieve weergave van de politieke beginselen, zoals ze in het beginselprogramma van de P. v. d. A. geformuleerd werden.

c. Praktijk.

Bij de bespreking van de P. v. d. A. en haar beginselen mag de behandeling van de praktijk niet ontbreken.

Reeds in het algemeen is dat gewent, omdat uit de praktijk de toepassing der beginselen blijkt. Bij de P. v. d. A. is dat echter dubbel noodzakelijk, omdat de formulering van haar beginselprogramma dikwijls nogal gunstige verwachtingen wekt, die door de praktijk niet worden vervuld. (In theorie handhaving van het gezag; in de praktijk prijsgeven van het gezag. Denk aan de Indische kwestie en het optreden bij stakingen. In theorie: democratie; in de praktijk een zeer ondemocratische houding, vooral tegenover de oppositie).

III. Critiek.

A. Waardering: Het beginselprogramma van de P. v. d. A. is anti-materialistisch. Geestelijke waarden (persoonlijk- en gezinsleven, vrijheid) hebben de voorrang. Daarin onderscheidt de P. v. d. A. zich van het oude Marxisme en het hedendaagse communisme op gunstige wijze. Deze immers stellen de stoffelijke behoeften op de voorgrond.

De P. v. d. A. streeft naar de rechtsstaat, waarin Overheid en onderdanen beide aan hogere normen onderworpen

zijn. Zij verwerpt dientengevolge de totale Staat en alle dictatuur, ook de dictatuur van het proletariaat. Ook hierin staat de P. v. d. A. vierkant tegenover het communisme.

Er schuilt achter de P. v. d. A. een krachtig streven naar sociale gerechtigheid. Men moge over de toelaatbaarheid en de doelmatigheid der middelen met haar van mening verschillen, aan dit streven opzichzelf kan waardering niet worden onthouden.

Eindelijk dient op de creditzijde van de P. v. d. A. te worden geschreven het feit, dat zij bij grote groepen arbeiders weer nationaal besef heeft aangekweekt (verhouding tot het Huis Oranje).

B. Bezwaren:

a. Tegen het grondbeginsel: De oppervlakkige eenheid, welke de P. v. d. A. in „het personalisme“ tot stand bracht, is in wezen niets anders dan schijn. Wanneer twee hetzelfde zeggen, is het nog niet hetzelfde. Zodra men dieper graaft, blijkt deze „waardering van de menselijke persoonlijkheid“ niet alleen uit geheel verschillende wortel te stammen, doch (dientengevolge) ook een volkomen andere inhoud te hebben, alnaarmate zij uit de ene, dan wel uit de andere wortel opkomt. Dan komt bovendien aan de dag, dat deze, — voor de Christen niet onaanvaardbaar schijnende „waarde“ (nl. de menselijke persoonlijkheid) — bij vele personalisten een beslist anti-christelijke betekenis heeft en gepaard gaat met afwijking van Gods Woord en van Zijn ordinantien. De P. v. d. A. is een huis, dat principieel tegen zichzelf verdeeld is. Dit moet voeren tot voortdurende spanning — ook bij de praktische toepassing — tussen de gelovige Christenen, die hun Belijdenis willen beleven, en degenen, voor wie deze Belijdenis niets anders is dan een waardeloos bijgeloof. De gemeenschappelijke naam („personalisten“ of „democratische socialistten“) vermag deze tegenstellingen niet te verbloemen.

Bovendien is wel duidelijk, dat de bovengrijvende richting die is van het Humanisme, resp. van de Vrijzinnigheid (Banning e.s.), Zulks blijkt — ondanks de erkenning van verscheidenheid en goed recht van alle levensovertuigingen (werkverbanden) — ook uit het Beginselprogramma. „De Partij verwerpt de opvatting, dat de Staat op de grondslag van een kerkelijke belijdenis moet staan“. Dit betekent niet slechts, dat formeel de Staat niet aan een kerkelijk stuk wordt gebonden. Bedoeld wordt, dat de materiële inhoud van de Belijdenis wordt verworpen. Men wil een „geloof zonder dogma“. Vandaar, dat het Humanisme met dit „geloof“ op voet van gelijkheid kan worden behandeld.

De Partij van den Arbeid wil dus geen neutrale Staat. Zij wil een „gelovige“ Staat, een „gelovige“ school, Universiteit, etc. Maar dit officiële Staats- en Partijgeloof, waarin de Overheid het volk, de jeugd, de jeugdleiders, moet opvoeden (actieve cultuurpolitiek) is in wezen het geloof van de Vrijzinnigheid en van het Humanisme, d.i. in ons oog van het ongeloof.

b. Tegen de politieke beginselen:

1. Staat. De P. v. d. A. anijdt dus niet slechts de band tussen Kerk en staat, doch ook tussen geloof en staat door. Daarmede komen haar staatkundige principes volkomen in de lucht te hangen. Er is dan geen vaste bodem voor het gezag, evenmin voor de vrijheid. De normen van „recht en zedelijkheid“ vinden nergens houvast.

Innerlijke zwakte en innerlijke tegenstrijdigheid: het sociaal-economisch beginselprogramma vereist voor zijn uitvoering een almachtige Staat, hoewel de P. v. d. A. zegt die te verwerpen!

2. Maatschappelijk leven (geestelijk, economische en sociale leven): De P. v. d. A. propageert op al deze terreinen een diepgrijpende Staatsbemoeiening. Daarin openbaart zich de hiervoor bedoelde zwakte in haar staatsopvatting. Zij kent geen innerlijke begrenzing van de Staats-taak. Dientengevolge zullen alle schone beginselen, als verwerping van dictatuur, van bureaucratie, e.d. ijdel blijken.

3. Partijen. Het standpunt van de P. v. d. A. (geen partijformatie op de grondslag van godsdienstige overtuiging, wel „werkverbanden“ op die grondslag binnen de partij) is tegenstrijdig. Bovendien miskent dit standpunt de betekenis van het geloof voor de politiek, niet slechts in theorie, doch ook voor de praktijk.

Het overlopen van Christenen uit de Chr. pol. partijen naar de P. v. d. A. kan ternauwernood beschouwd worden als een versterking van de werkelijk christelijke invloed in de P. v. d. A. Dit overlopen van deze Christenen betekent daarentegen onmiskenbaar een verzwakking van het christelijk front in de grote strijd onzer dagen.

Harerzijds dienen de Chr. pol. partijen te waken tegen verstarring. Zij zullen eigen optreden steeds opnieuw kritisch moeten bezien. Zij dienen ook te beseffen, dat niet voor elk praktisch vraagstuk één bepaalde oplossing tot „de“ christelijke mag worden verheven. Vooral op sociaal-economisch terrein is ruimte voor meningsverschil nodig. Samenwerking in één partijverband op principiële grondslag is op de duur slechts vol te houden, wanneer (op zich zelf onmisbaar) partijdiscipline tot algemeen aanvaarde hoofdzaken blijft beperkt.

(Uit „Nederlandsche Gedachten“ van 22 Maart 1948).

ZENDING EN EVANGELISATIE

Eenige opmerkingen

naar aanleiding van Dr J. Verkuyl's dissertatie I

Met zijn dissertatie „Enkele aspecten van het probleem der godsdienstvrijheid in Azië“ heeft Dr J. Verkuyl ongetwijfeld een onderwerp aangesneden, dat in zijn betekenis nauwelijks kan overschat worden. Actueel, om niet te zeggen précair, zijn de axiatistische problemen — waaronder dan het probleem der godsdienstvrijheid voor de Christelijke Kerk de alles-beheersende plaats inneemt — in hoge mate geworden, sedert in het Atlantische Handvest (Aug. '41) het zelfbeschikkingsRECHT der volkeren werd bele-

den. Al mocht Winston Churchill zich haasten te verklaren in het Lagerhuis (9 Sept. '41), dat de ondertekenaars uitsluitend het oog hadden op Europa, toch kon niet worden voorkomen, dat de publieke wereld-opinie geen onderscheid maakte tusschen volkeren en volkeren. Ook de nederlandse regering aanvaardde mede dit beginsel van het handvest, toen zij op 1 Jan. 1942 de verklaring van de Vereenigde Volkeren teekende.

Dit dusgenaamde recht voor elk volk om over eigen